

Vissa mineralpolitiska frågor

Sammanfattning

Utskottet behandlar i betänkandet ett tjugotal motionsyrkanden om olika mineralpolitiska frågor. När det gäller minerallagen anser utskottet att det är viktigt för branschen att reglerna är stabila över viss tid. I en reservation (mp) begärs att minerallagen ändras i syfte att förbjuda utvinning av kol, olja och naturgas. Motioner rörande uranbrytning i Sverige avstyrks av utskottet med hänvisning till att lagstiftningen på området med mineralagen, miljöbalken och kärntekniklagen är stark och borgar för en bra hantering. De behandlade yrkandena får helt eller delvis stöd i en reservation (v, mp), där det begärs att regeringen återkommer till riksdagen med förslag till ändring av minerallagen av innebörd att uran inte ska få brytas i Sverige.

Euratomfördraget omfattar bl.a. bestämmelser om en gemensam försörjningspolitik inom EU beträffande lika tillgång till malmer, råmaterial och klyvbart material. Dessa försörjningsregler anses allmänt vara föråldrade. Ett motionsönskemål om att svensk lagstiftning inte ska underordnas EU-lagstiftningen avstyrker utskottet med hänvisning till att Euratomfördraget inte kan upphävas av enskilda länder. I en reservation (v, mp) begärs att de berörda reglerna upphävs; inriktningen bör vara att klyvbart material inte i något sammanhang ska betraktas som gemensam EU-egendom.

Vidare avstyrker utskottet en motion rörande finansieringsansvaret för stadsomvandlingen i Kiruna i samband med utökad gruvverksamhet med hänvisning till att befintliga regelverk och ekonomiska ramar bör gälla. Enligt en reservation (s, v) bör regeringen – med beaktande av avkastningskravet på LKAB – dels tydliggöra det statliga finansieringsansvaret, dels avsätta medel för anpassningsåtgärderna.

Motionsyrkanden rörande olika frågor med anknytning till mineralnäringen, bl.a. om geoinformationens tillgänglighet, avstyrks av utskottet med hänvisning till att det inte finns behov av de önskade förändringarna.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	4
Redogörelse för ärendet	5
Utskottets överväganden	6
Inledning	6
Minerallagen (utom frågor om uran)	9
Motionerna	9
Vissa kompletterande uppgifter	9
Äganderätten	9
Inlösen av fastighet	10
Utredningar	10
Fossila bränslen i Sverige	12
Utskottets ställningstagande	12
Uranprospektering och uranbrytning i Sverige	13
Motionerna	13
Vissa kompletterande uppgifter	14
Uranfyndigheter m.m.	14
EU-frågor	16
Ärenden i riksdagen	18
Utskottets ställningstagande	19
Euratomfördraget	20
Motionen	20
Vissa kompletterande uppgifter	20
Utskottets ställningstagande	23
Stadsomvandling i Kiruna i samband med gruvverksamhet, m.m.	23
Motionen	23
Vissa kompletterande uppgifter	24
Utskottets ställningstagande	25
Övriga frågor	25
Motionerna	26
Vissa kompletterande uppgifter	26
Mineraljakten	26
Projektet Bergskraft Bergslagen	26
SGU:s geoinformation	27
Utskottets ställningstagande	28
Reservationer	29
1. Minerallagen (utom frågor om uran), punkt 1 (mp)	29
2. Uranprospektering och uranbrytning i Sverige, punkt 2 (v, mp)	29
3. Euratomfördraget, punkt 3 (v, mp)	30
4. Stadsomvandling i Kiruna i samband med gruvverksamhet, m.m., punkt 4 (s, v)	31
Särskilt yttrande	33
Uranprospektering och uranbrytning i Sverige, punkt 2 (s)	33
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	34
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2007	34

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2008	35
<i>Bilaga 2</i>	
Tillstånd för undersökningsarbete och bearbetning	37
<i>Bilaga 3</i>	
Euratomfördraget, Avdelning II, kapitel 6 och 8 (utdrag)	40

Tabeller

Tabell 1. Antalet beviljade undersökningstillstånd	8
Tabell 2. Kända utvinningsbara reserver av uran 2007	15

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. **Minerallagen (utom frågor om uran)**

Riksdagen avslår motionerna 2007/08:N209, 2007/08:N257 yrkandena 1–3, 2007/08:N306 och 2007/08:N324.

Reservation 1 (mp)

2. **Uranprospektering och uranbrytning i Sverige**

Riksdagen avslår motionerna 2007/08:N236, 2007/08:N378 yrkande 9, 2007/08:N393 yrkandena 1 och 2, 2008/09:U322 yrkande 32, 2008/09:N305, 2008/09:N318 och 2008/09:N364 yrkande 1.

Reservation 2 (v, mp)

3. **Euratomfördraget**

Riksdagen avslår motion 2008/09:N364 yrkande 2.

Reservation 3 (v, mp)

4. **Stadsomvandling i Kiruna i samband med gruvverksamhet, m.m.**

Riksdagen avslår motion 2007/08:N336.

Reservation 4 (s, v)

5. **Övriga frågor**

Riksdagen avslår motionerna 2007/08:N327, 2008/09:N293, 2008/09:N405 och 2008/09:N446 yrkandena 1 och 2.

Stockholm den 17 mars 2009

På näringsutskottets vägnar

Karin Pilsäter

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Karin Pilsäter (fp), Tomas Eneroth (s), Björn Hamilton (m), Hans Rothenberg (m), Carina Adolfsson Elgestam (s), Maria Plass (m), Jan Andersson (c), Alf Eriksson (s), Marie Weibull Kornias (m), Karin Åström (s), Mikael Oscarsson (kd), Staffan Anger (m), Kent Persson (v), Börje Vestlund (s), Liselott Hagberg (fp), Per Bolund (mp) och Renée Jeryd (s).

Redogörelse för ärendet

I detta betänkande behandlas

dels nio motioner från allmänna motionstiden hösten 2007,

dels sju motioner från allmänna motionstiden hösten 2008 rörande vissa mineralpolitiska frågor.

Utskottets överväganden

Inledning

Grundläggande för lagstiftningen på mineralområdet har varit och är ett gemensamt nationellt intresse av gruvhantering och mineralindustri. I grunden finns det sedan gammalt tre olika rättsliga system i Sverige för regler om mineralutvinning. Principen i *jordäganderättssystemet* är att mineralen tillkommer markägaren där tillgångarna finns. Detta system tillämpas fortfarande i dag för alla mineraler som inte berörs av minerallagstiftningen, t.ex. granit, kalksten, grus och sten. Cirka 99 % av berggrunden omfattas av *jordäganderättssystemet*.

För övriga mineraler kan lagstiftningen använda sig av två olika principer. Enligt *inmutningssystemet* får i princip den som först anmäler att han eller hon vill utnyttja en fyndighet – innehållande järn, koppar, bly eller något annat s.k. inmutningsbart mineral – rätten att undersöka och bearbeta denna fyndighet. Ett *koncessionssystem*, slutligen, innebär att rätten att eftersöka och bearbeta mineralfyndigheter upplåts efter prövning av statlig myndighet. Denna princip har i Sverige tillämpats för bl.a. gas och olja.

I juli 1992 infördes en ny minerallag (1991:45), som baseras på koncessionsprincipen men har vissa inslag av inmutning. Syftet med minerallagen är att reglera tillståndsgivningen på ett sådant sätt att en från allmän synpunkt ändamålsenlig undersökning och utvinning av vissa uppräknade mineraler kan genomföras. Samtidigt ska konkurrerande markanvändning och andra motstående intressen prövas.

Tillståndsgivning sker dels för undersökningsarbete, dels för bearbetning. Tillståndsprcessen för undersökning (prospektering) respektive bearbetning (koncession) har beskrivits ingående i utskottets betänkande 2006/07:NU5 (s. 9). Denna information upprepas – med några förtydliganden – i bilaga 2.

Bergsstaten (stationerad i Luleå men med kontor även i Falun) är den myndighet som beviljar undersökningstillstånd och i allmänhet bearbetningskoncession samt inspekterar och utövar tillsyn av igångvarande gruvor. Bergsstaten leds av bergmästaren.

Införandet av miljöbalken (1998:808) i januari 1999 betyder att miljöhänsyn mer tydligt måste tas inom ett antal olika områden. Målet med miljöbalken är att främja en hållbar utveckling och att tillförsäkra levande och kommande generationer en hälsosam och god livsmiljö. Försiktighetsprincipen ska gälla. Skärpta och utökade krav på miljökonsekvensbeskrivningar har införts.

Minerallagen och miljöbalken gäller parallellt. Lagstiftningen på området speglar att flera olika intressen ska tillgodoses samtidigt, även om de vid olika tidpunkter har haft olika tyngd. Avvägningen gäller markägarens intressen, statens i vissa fall motstående intressen av sysselsättning och

skatteinkomster samt miljöhänsyn och vidare näringslivets egna intressen. Samhällsintresset av att mineral kan tas till vara och brytas har bedömts vara ett så starkt allmänt intresse att grundlagens förutsättningar för ingrepp i markägarnas rätt måste anses uppfyllda.

Avvägningen har varit föremål för betydande diskussioner under ett antal år. Bland annat ansågs tidigare markägarens ställning vara svag, t.ex. när det gällde information, intrånget i sig och ersättningsfrågor i samband därmed.

I oktober 2000 överlämnades betänkandet Minerallagen, markägarna och miljön (SOU 2000:89) till regeringen med olika förslag i bl.a. avvägningsfrågorna. Vidare utarbetades rapporten Inför en ändrad minerallag (Ds 2002:65) inom Regeringskansliet med analyser av gruvnäringen och frågor om ersättning till fastighetsägarna m.m. Med dessa underlag som grund föreslog regeringen omfattande ändringar i minerallagen i oktober 2004 (prop. 2004/05:40). Syftet var bl.a. att förbättra fastighetsägarnas ställning.

Näringsutskottet behandlade nämnda proposition jämte motioner i början av 2005 (bet. 2004/05:NU8). De beslutade ändringarna i minerallagen trädde i kraft den 1 maj 2005. Vidare ändrades minerallagen fr.o.m. januari 2006 med anledning av nya regler om tredimensionell fastighetsindelning (prop. 2004/05:169, bet. 2005/06:BoU2). Enligt bergmästaren har denna senaste ändring inte haft någon inverkan på mineralnäringen.

Ändringarna fr.o.m. maj 2005 innebar bl.a. att markägarna m.fl. får information om ansökan om undersökningstillstånd i ett tidigt skede och ges rätt att framföra sina synpunkter i samband med att en arbetsplan formuleras. Vidare infördes den ordningen att bergmästaren ska kunna meddela villkor till skydd för allmänna intressen eller enskild rätt vid alla former av undersökningstillstånd. I det fallet att markägaren har kvarstående invändningar mot arbetsplanen ska bergmästaren, om prospektören (tillståndshavaren) begär det, göra en avvägning mellan dennes och markägarens behov.

Mineralersättning från koncessionshavaren till markägarna infördes också som en grund för en bättre balans mellan exploatör och markägare. Utbetalning av mineralersättning gäller alla koncessioner som beviljats fr.o.m. maj 2005. För närvarande finns 15 bearbetningskoncessioner där reglerna om mineralersättning är tillämpliga. Gruvbrytning sker dock bara i tre av dessa fall (februari 2009). Det kan nämnas att de totala mineralersättningarna som utgick 2006 och 2007 belöpte sig till drygt 30 000 kr respektive drygt 21 000 kr. Båda åren gällde det elva fastighetsägare samt staten, vilken har rätt till en fjärdedel av den totala ersättningen.

Ytterligare ändringar fr.o.m. maj 2005 avsåg regler om inlösen av fastighet gällande den situationen att en bearbetningskoncession beslutats men inte följts av en markanvisning inom tio år. För en fastighetsägare hade denna situation kunnat medföra att "en död hand" lades över fastigheten, dvs. att investeringar och utnyttjande av fastigheten inte kunnat planeras. Lagändringen medförde att fastigheten eller del av denna ska kunna inlösas, om fastighetsägaren begär det, i det fallet att en bearbetningskonces-

sion inte utnyttjas. Oavsett den tid som förflutit efter det att en bearbetningskoncession beviljats ska fastighetsägare kunna begära inlösen av en fastighet eller fastighetsdel, om det uppstått synnerligt men.

Antalet ansökningar om nya undersökningstillstånd kan sägas spegla branschens aktivitetsnivå och framtidsförväntningar. Av tabellen i det följande framgår antalet *beviljade* undersökningstillstånd sedan 1995. Totala antalet beviljade ansökningar 2008 uppgick till 282. Totala antalet *inkomna* ansökningar detta år uppgick till endast 243 (de övriga beviljade gällde ansökningar som gjorts under tidigare år och låg i balansen).

Tabell 1. Antalet beviljade undersökningstillstånd

År	Antal beviljade nya undersökningstillstånd	Därav antal beviljade i vilka uran förekommer som mineral avsett att ingå i undersökningarna	Antal beviljade förlängda undersökningstillstånd
1995	180	–	55
1996	232	–	78
1997	218	–	79
1998	313	–	101
1999	322	–	162
2000	192	–	137
2001	137	–	152
2002	159	–	174
2003	183	–	169
2004	159	–	120
2005	305	30	95
2006	377	22	117
2007	356	68	145
2008	282	30	248

Ansökningarna har under de senaste åren omfattat även uran, som under många år inte varit föremål för intresse. Som framgår av tabellen ovan ökade antalet beviljade ansökningar där uran planeras ingå i undersökningarna ordentligt under 2007 för att sedan minska stort under 2008.

Sedan 2005 har totalt sett 148 tillstånd med förstahandsintresse för uran och 3 för torium beviljats. För vissa undersökningstillstånd har giltighetstiden löpt ut; vissa andra har frånträtts i förtid. Vid ingången av 2009 var det totala antalet gällande undersökningstillstånd, där uran angivits i första hand, 130 stycken.

Minerallagen (utom frågor om uran)

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om ändringar i minerallagen med hänvisning till att det är viktigt för branschen att reglerna är stabila över viss tid.

Jämför reservation 1 (mp).

Motionerna

I motionerna 2007/08:N324 (m) och 2007/08:N209 (c) begärs en översyn av minerallagen. Ett skäl att se över lagstiftningen gäller äganderätten, sägs det i båda motionerna. Det borde vara varje enskild markägares rätt att neka brytning på den egna marken. I den sistnämnda motionen framhålls också att lagstiftningen måste moderniseras med hänsyn till den numera öppna världshandeln samt att naturvärdet och turismen måste kunna mätas gentemot intresset för mineralbrytning.

De fastighetsägare som i dag får sin egendom inlöst därför att den ligger inom ett koncessionsområde kompenseras enligt minerallagen på så sätt att fastighetsägaren får igen det värde som egendomen skulle ha haft om det inte hade funnits gruvdrift i området, erinras det om i motion 2007/08:N306 (m). Motionären anser att minerallagen bör omarbetas så att också fastigheter strax utanför koncessionsområdet ska omfattas av rätten till inlösen om fastighetsägarna lider förmögenhetsskada på grund av gruvdriften.

I motion 2007/08:N257 (mp) framhålls att kostnaderna för klimatförändringarna i Sverige kommer att bli mycket stora. Med tanke på hotet om klimatförändringar anser motionärerna att det vore omoraliskt att godkänna utvinning av fossila bränslen i Sverige, som ytterligare skulle spä på den globala uppvärmningen. För att Sverige ska ha en konsekvent linje i klimatfrågan bör minerallagen ändras så att ett tydligt förbud mot såväl prospektering som utvinning av kol, olja och naturgas skrivs in i lagen. Regeringen bör verka för att även andra länder inför restriktioner mot utvinning av fossila bränslen inom sina territorier.

Vissa kompletterande uppgifter

Äganderätten

Som redovisats i det inledande avsnittet ändrades minerallagen efter flera års utredande och beredande. Lagändringarna syftade huvudsakligen till att förbättra kontakterna mellan prospektörer, gruvnäring och markägare. En ny balans skapades mellan de olika intressena, där markägarna fick en tyngre vikt. De nya reglerna innebär att fastighetsägarna inte endast kompenseras för skada och intrång utan även får en mineralersättning från koncessionshavaren (gruvföretaget). Ersättningens storlek står i proportion

till värdet av de mineraler som bryts (7 kap. 7 § minerallagen). I lagen finns också nya regler för arbetsplaner vid prospektering samt en utökad generell hänsynsregel som innebär att undersökningar ska utföras så att minsta möjliga skada och intrång vållas på natur- och kulturmiljöer och på annans egendom.

Enligt grundlagen är varje medborgares egendom tryggad utom när det krävs för att tillgodose angelägna allmänna intressen. Att mineral kan tas till vara och brytas och att trygg försörjning skapas inom mineralbranschen har ansetts vara av sådant allmänt intresse. Grundlagens förutsättningar för ingrepp i markägarnas rätt har därför ansetts uppfylla.

Inlösen av fastighet

Enligt 7 kap. minerallagen finns det olika situationer där ersättning eller inlösen av fastighet kan ske.

Skada eller intrång som föranleds av undersökningsarbete ska ersättas av den som har undersökningstillstånd eller koncession. Skador på grund av att bearbetningskoncession har beviljats ska ersättas av koncessionshavaren oavsett om marken ligger inom eller utanför koncessionens gränser.

Ett särfall uppstår när beslut om bearbetningskoncession inte har följts av en markanvisning på tio år, dvs. koncessionshavaren har ännu inte ansett sig behöva ta något markområde i anspråk. I dessa fall kan inlösen ske av fastighet eller fastighetsdel som ligger inom koncessionsområdet, om fastighetsägaren begär detta.

Om det skulle uppstå ”synnerligt men” för någon fastighet på grund av beslutet om bearbetningskoncession – utan att någon mark ännu tagits i anspråk för gruvverksamhet – kan också inlösen ske, om ägaren begär det. I det sistnämnda fallet finns det inte krav på att tio år ska ha förflutit; regeln gäller oavsett vilken tid som passerat efter beslutet om bearbetningskoncession och oavsett om marken ligger inom eller utanför koncessionens gränser.

En annan situation avser fastigheter där beslutet om bearbetningskoncession följts av markanvisning, varvid det kan antas att gruvverksamhet inom kort kommer att inledas. All skada och allt intrång ska ersättas, och det spelar därvid ingen roll om den skadelidande fastigheten ligger inom eller utanför området för bearbetningskoncessionen. Avståndet mellan fastigheten och gruvverksamheten har ingen betydelse. Om ”synnerligt men” uppstått för en fastighet kan inlösen ske.

Utredningar

I minerallagen hänvisas till miljöbalkens bestämmelser i ett antal fall. Exempelvis får undersökningsarbete inte utan medgivande av länsstyrelsen äga rum inom område som avses i 4 kap. miljöbalken. I ärenden om beviljande av koncession ska 3 och 4 kap. miljöbalken tillämpas.

I dessa kapitel i miljöbalken finns bestämmelser om hushållning med mark- och vattenområden, bl.a. områden av riksintresse. Reglerna innebär att områden som har ett särskilt nationellt intresse inte ska tas i anspråk för andra ändamål utan att frågan om den långsiktiga lämpligheten har klarlagts. Områden av riksintresse för ett antal angivna ändamål ska enligt bestämmelserna skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra eller skada ändamålen. Avgränsning av de områden som kan vara av riksintresse sker i en process där centrala myndigheter, länsstyrelser och kommuner medverkar. Det har i olika rapporter uppmärksammats att bestämmelserna om riksintresse skulle behöva ses över. Mot den bakgrunden fick den pågående Miljöprocessutredningen i december 2007 tilläggsdirektiv (dir. 2007:184) att analysera det nuvarande systemet för att utse och hantera områden av riksintresse.

Den särskilde utredaren (lagman Ulf Andersson) ska undersöka om de i 3 kap. miljöbalken angivna ändamålen som ligger till grund för utpekande av område av riksintresse speglar de nuvarande samhällsbehoven. I detta sammanhang ska övervägas om det finns andra resurser och värden som borde läggas till grund för att utse områden av riksintresse och i så fall kriterier för detta. Här kan redovisas att Sveriges geologiska undersökning (SGU) har skickat en skrivelse (41-879/2008) till Miljödepartementet och Miljöprocessutredningen angående begreppet riksintresse. Enligt SGU bör begreppet fyndighet vid avgränsning av riksintressen för mineralutvinning enligt miljöbalken få en något vidare innebörd. Det borde framgå av lagen att riksintresset inte bara består av själva fyndigheten utan också av ett område runtomkring denna. Ändringen skulle medge att arealmässigt större områden kan komma att förklaras som riksintresse för värdefulla ämnen och material än tidigare, skriver SGU. Miljöprocessutredningen beräknas avsluta sitt arbete på detta område senast den 30 april 2009.

I samband med ett europeiskt råvaruinitiativ, vilket kommer att beskrivas i det följande avsnittet om uranprospektering och uranbrytning i Sverige, har regeringen gett uppdrag dels till SGU, dels till länsstyrelserna i övre Norrland att ta fram underlagsinformation på området. Med anledning av regeringsuppdraget redovisade SGU i november 2008 utredningen Kartläggning av Sveriges malm- och mineraltillgångar i syfte att utveckla en kunskapsbas (dnr 0-1329/2008). I rapporten beskrivs mineralsektorn och produktionen av malm och mineral. Det görs en bedömning av tillgångarna av malm och mineraler i Sverige, Östersjöländerna och Norge, EU-området och globalt. Vidare redovisas faktorer för den framtida efterfrågan på mineraler och metaller liksom åtgärder för ökad prospektering och hållbar utvinning. SGU:s slutsatser är bl.a. följande:

- Sverige kan i hög grad bidra till råvaruförsörjningen i Europa och globalt.
- Som en ledande gruvnation bör Sverige ha en framträdande roll i EU:s pågående råvaruinitiativ.

- En översyn bör göras av tillståndprocesserna, särskilt avseende miljöprövningen av tillstånd för prospektering och utvinning, i syfte att skapa en enklare och snabbare process.
- En förbättrad geologisk information bör tas fram av SGU och dess motsvarigheter i Norge och Finland.

Regeringen har vidare gett länsstyrelserna i Norrbottens och Västerbottens län i uppdrag att göra en studie av naturresurserna i övre Norrland och deras bidrag till hållbar tillväxt och konkurrenskraft. I en gemensam rapport från de nämnda länsstyrelserna, Analys av norrbottniska och västerbottniska naturresursers betydelser för hållbar tillväxt, dras bl.a. slutsatsen att insatser bör göras beträffande transportinfrastrukturen samt forskning och utveckling av kunskap och teknik på området.

Som underlag för den fortsatta behandlingen i Sverige och inom EU kommer regeringen att analysera och ta ställning till ovannämnda rapporter.

Fossila bränslen i Sverige

Krav på förbud mot prospektering och utvinning av fossila bränslen i Sverige har bl.a. samband med farhågorna för ökade utsläpp av koldioxid och därmed en ökning av den globala temperaturen.

Såväl globalt som på EU-nivå och nationellt vidtas nu olika åtgärder. Miljö- och jordbruksutskottet har ansvar för klimatfrågorna och har senast berört detta område i sitt betänkande 2008/09:MJU1. Regeringen har aviserat att propositioner med riktlinjer för klimatpolitiken respektive energipolitiken kommer att lämnas till riksdagen i mitten av mars 2009.

Därtill kan nämnas EU-direktivet om geologisk lagring av koldioxid (KOM(2008)18), vilket behandlats och överenskommit inom rådet i december 2008 i samband med EU:s klimat- och energipaket. Rent formellt är dock rättsakten ännu (i början av mars 2009) inte antagen.

Utskottets ställningstagande

De ändringar i mineralagen som trädde i kraft den 1 maj 2005 syftade bl.a. till att ge fastighetsägarna en starkare ställning när det gäller information och ersättningsfrågor.

En av dessa ändringar rörde sig om inlösen av fastighet i det speciella fall att en bearbetningskoncession beslutats men inte följts av en markanvisning inom tio år. Som framgår av de kompletterande uppgifterna ovan finns det möjligheter att inlösa fastighet eller fastighetsdel såväl när mark har tagits i anspråk för gruvverksamhet som när en markanvisning inte kommit till stånd inom tio år (i vissa fall även tidigare).

Vidare konstaterar utskottet att mineralersättning nu har blivit en realitet, som med tiden kan förväntas beröra allt fler fastighetsägare.

Det utredningsarbete som nu pågår rörande miljöbalkens bestämmelser i fråga om områden av riksintresse beror främst på otydligheter i såväl bestämmelserna som tillämpningen av reglerna. Avvägningen av riks-

tresse när det gäller jordbruksmark, vindkraftsområden, fyndigheter för mineralutvinning etc. kommer att behandlas av Miljöprocessutredningen. Något ytterligare utredningsarbete som berör minerallagen är inte aktuellt enligt utskottets mening.

Att – såsom föreslås i en motion – ändra minerallagen för att förbjuda prospektering och utvinning av fossila bränslen i Sverige är inte en rimlig väg att gå för att minska koldioxidutsläppen, anser utskottet. Inte heller bör andra länder utsättas för påtryckningar att genomföra ett sådant förbud. Som tagits upp i det föregående vidtas ett antal olika åtgärder i syfte att minska koldioxidutsläppen. Vissa av dessa åtgärder behandlas av utskottet i annat sammanhang.

I betänkande 2004/05:NU8, där förslagen till de senaste större lagändringarna i minerallagen behandlades, anförde utskottet att det gedigna utredningsarbete som pågått under lång tid hade gett konkreta resultat och föranlett förändringar som var väl ägnade att stärka mineralbranschen. Vidare ansåg utskottet att det var viktigt för branschen att reglerna var stabila över viss tid. Enligt utskottets uppfattning är dessa argument fortsatt giltiga.

Med det anförda avstyrks de här aktuella motionerna.

Uranprospektering och uranbrytning i Sverige

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden rörande frågor om uranbrytning i Sverige med hänvisning till att nuvarande lagstiftning borgar för en bra hantering.

Jämför reservation 2 (v, mp) och särskilt yttrande (s).

Motionerna

I motionerna 2007/08:N236 (s) och 2008/09:N305 (s) tas det ökade intresset för uranprospektering upp. Miljöprövning m.m. äger rum först när ett företag bedömer att en uranfyndighet är lönsam. Emellertid borde en miljöprövning göras redan vid tillfället för provborrning, hävdar motionärerna.

Kommunernas roll måste stärkas när det gäller tillstånd till undersökningsarbete och bearbetning av uran, framhålls det i motion 2008/09:N318 (s). Motionären anser att beslutsprocessen på kommunal nivå måste ändras.

I motion 2007/08:N378 (v) begärs att tillstånd till uranbrytning inte ska få lämnas. Då priserna på uran har stigit kraftigt de senaste åren och regeringspartierna förespråkar en framtida utbyggnad av kärnkraften ser motionärerna med oro på den framtida tillåtlighetsprövningen för uranbrytning. Att påbörja en miljöfarlig uranbrytning för att försörja kärnkraftsindustrin är ett misstag, sägs det.

Motionärerna bakom motion 2007/08:N393 (mp) hävdar att ledamöter i riksdagen inte är välinformerade om den lagstiftning som omger prospektering och brytning av uran. Riksdagen bör därför begära en gemensam översyn av miljöbalken, kärntekniklagen och minerallagen i syfte att dels klarlägga om uranbrytning skulle kunna äga rum i dag, dels föreslå eventuella ändringar för att uranbrytning inte ska kunna aktualiseras.

Förekomsten av prospektering efter uran innebär en risk för att uranbrytning faktiskt kan komma till stånd, är motionärernas bedömning. Enligt miljöbalken har kommuner rätt att inlägga sitt veto mot uranbrytning. Eftersom redan prospekteringen enligt motionärerna ger så omfattande konsekvenser för kommunen och dess invånare anser de att det bör införas en kommunal vetorätt också mot prospektering.

Enligt partimotion 2008/09:U322 (mp) bör uranprospektering i Sverige stoppas. Att globalt avveckla kärnkraften och stoppa uranprospektering bidrar till att minska kärnvapen, hävdas det. Det kommunala vetot mot uranbrytning är hotat både genom en vacklande inställning hos regeringen och genom EU, anser motionärerna.

I motion 2008/09:N364 (mp) sägs att den värsta formen av gruvföroreningar härrör från uran. Enligt lagstiftningen har emellertid svenska kommuner rätt att säga nej till uranbrytning, vilket ofta kan innebära att säga nej till ett antal arbetstillfällen. Om kommunerna fick möjlighet att säga nej redan vid provborrningstillfället skulle miljöargumenten ha lättare att vinna gehör.

Vissa kompletterande uppgifter

Uranfyndigheter m.m.

I SGU:s tidigare nämnda kartläggning av Sveriges malm- och mineraltillgångar i syfte att utveckla en kunskapsbas redovisas också reserverna¹ av uran. De kända utvinningsbara reserverna (rimliga och antagna) av uran bygger på källan Uranium 2007: Resources, Production and Demand, OECD. För världen totalt uppges reserverna uppgå till ca 5,5 miljoner ton (se tabell på nästa sida). De största reserverna finns i Australien, Kazakstan och Ryssland. Sverige nämns inte bland de 15 länder som har mest reserver.

¹ För att en mineraltillgång ska klassas som *malmreserv* ska det vara möjligt att utvinna den ekonomiskt vid ett visst pris, vanligen rådande marknadspris, och den ska vara tillräckligt känd genom undersökningar av utsträckning och egenskaper. I begreppet *mineraltillgång* finns således med fyndigheter som vid en viss tidpunkt inte är brytvärda eller som inte är tillräckligt undersökta.

Tabell 2. Kända utvinningsbara reserver av uran 2007

Land	Ton uran	% av världsreserverna
Australien	1 243 000	23
Kazakstan	817 000	15
Ryssland	546 000	10
Sydafrika	435 000	8
Kanada	423 000	8
Förenta staterna	342 000	6
Brasilien	278 000	5
Namibia	275 000	5
Niger	274 000	5
Ukraina	200 000	4
Jordan	112 000	2
Uzbekistan	111 000	2
Indien	73 000	1
Kina	68 000	1
Mongoliet	62 000	1
Övriga länder	210 000	4
Världen totalt	5 469 000	100

I Sverige förekommer uran i många områden, såväl i urberg som i yngre bergarter. Mineraliseringar med uran har iakttagits i bl.a. Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands, Skåne och Östergötlands län samt på Öland och i Västergötland och Närke. I Ranstad vid Billingen utvanns under perioden 1965–1969 totalt 200 ton naturligt uran.

Enligt bergmästare Jan-Olof Hedström är de radiologiska konsekvenserna inklusive stråldoser till allmänheten vid uranbrytning i dag betydligt mer begränsade än vad de varit historiskt.

Ofta förekommer uran tillsammans med andra grundämnen, t.ex. järn, koppar och guld. Enligt bergmästaren skulle ett förbud mot att i första hand prospektera efter uran inte komma att ha någon betydelse eftersom uran, så vitt vi vet med dagens kunskap om berggrunden i Sverige, inte förekommer ensamt utan ofta tillsammans med andra metaller som i så fall kunde anges vara av förstahandsintresse.

Brytning av uran sker antingen under jord eller i dagbrott, och det är enligt bergmästaren vanligt med hög automation vid uranbrytning. Anrikning av uranmalmen sker ibland vid gruvan men kan också lokaliseras till annan plats. Restprodukterna består av gråberg och anrikningsrester. Till följd av de krav som ställs i miljöbalken och strålskyddslagen (1988:220) skulle enligt bergmästaren radioaktiviteten i restprodukterna vara mycket låg i Sverige.

Som tidigare nämnts var vid ingången av 2009 det totala antalet gällande undersökningstillstånd där uran angivits i första hand 130 stycken. Till detta bör eventuellt läggas tre stycken ansökningar, i vilka sökanden

sagt att det är torium som avses i första hand. Företagen som innehar tillstånden är såväl svenska som utländska, bl.a. australiska och kanadensiska bolag.

Den försämrade ekonomiska konjunkturen har inneburit en nedgång när det gäller totala antalet ansökningar om undersökningstillstånd, men enligt bergmästaren har det inte märkts någon större skillnad mellan nedgången för olika metaller.

Som tidigare nämnts beskrivs tillståndsprocessen för undersökning (prospektering) respektive bearbetning (koncession) i bilaga 2.

Enligt uppgift från bergmästaren behöver Sverige ca 1 500 ton uranbränsle varje år med nuvarande nivå på kärnkraftsproduktionen. Hela behovet importeras.

Sedan juli 2008 har Strålsäkerhetsmyndigheten tagit över ansvar och uppgifter från Statens strålskyddsinstitut och Statens kärnkraftinspektion, vilka upphörde i juni 2008. Myndigheten ska enligt sin instruktion arbeta för att skydda människor och miljö från skadlig inverkan av strålning. Uppgiften omfattar både privatpersoner och yrkesverksamma personer. Frågor om säkerhet i kärnteknisk verksamhet samt nukleär icke-spridning ingår också i myndighetens verksamhet.

I december 2008 beslutade regeringen om direktiv för en översyn av lagstiftningen på kärnteknik- och strålskyddsområdet (dir. 2008:151). En särskild utredare (Ingvar Persson, f.d. chefsjurist på Statens kärnkraftinspektion) utsågs för att utreda förutsättningarna för en samordnad reglering av verksamheter på kärnteknikens och strålskyddets område. Möjligheterna att föra samman bestämmelserna i lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet och strålskyddslagen (1988:220) till en enda lag bör särskilt studeras. Syftet är att förenkla och effektivisera bestämmelsernas struktur och uppbyggnad. Arbetet ska bedrivas i nära samverkan med berörda myndigheter samt näringsliv och miljöorganisationer. Uppdraget ska redovisas senast den 22 december 2009.

EU-frågor

Frågor om kärnenergi och uran ingår i EU:s arbete på energiområdet.

I kommissionens meddelande (KOM(2008)776) om uppdatering av det vägledande programmet om kärnenergi i samband med den andra strategiska energioversynen läggs tyngdpunkten vid aspekter som energiförsörjning, investeringsbehov och villkor för att genomföra investeringar. Rekommendationer utfärdas för den fortsatta användningen av kärnkraft i EU. När det gäller de här aktuella frågorna sägs bl.a. att en trygg försörjning av kärnbränsle inte kan tas för given. Framför allt väntas en snabb ökning av den globala efterfrågan till följd av att alltfler länder utvecklar kärnkraftsprogram. Situationen är emellertid bättre än för fossila bränslen, mot bakgrund av att uran finns att tillgå på många platser och på grund av möjligheten att återvinna kärnmaterial flera gånger, redovisas det i meddelandet.

I paraplydokumentet om en handlingsplan för energitrygghet och energisolidaritet (KOM(2008)781) inom den andra strategiska energioversynen berörs också kärnkraften. Enligt kommissionen är kärnkraften en viktig källa till baslastel och bidrar till en tryggad energiförsörjning i EU samtidigt som den inte ökar utsläppen av växthusgaser. Därmed medverkar den till att bekämpa klimatförändringen. EU har en diversifierad uranförsörjning från stabila regioner (Australien och Kanada står för nästan hälften av EU:s behov), och kostnaderna för uran har begränsade effekter för elpriset. En tredjedel av elproduktionen i EU sker med kärnkraft, redovisas det.

Kommissionen säger vidare att det är upp till varje medlemsstat att välja huruvida man ska investera i kärnenergi eller inte. De bestämmelser om kärnsäkerhet och fysiskt skydd som tillämpas inom EU är emellertid av gemensamt intresse. Det måste enligt meddelandet stå klart att EU när det gäller kärnkraft upprätthåller de högsta normerna för säkerhet, skydd, icke-spridning och miljöskydd.

Av regeringens faktapromemoria med anledning av handlingsplanen (2008/09:FPM51) framgår att regeringen lägger stor vikt vid energieffektivisering och diversifiering av energikällor. Handlingsplanen har varit föremål för överläggning mellan regeringen och näringsutskottet i januari 2009.

På energiministermötet den 19 februari 2009 stod försörjningstryggheten i fokus. Efter smärre justeringar i slutsatserna rörande handlingsplanen för energitrygghet och energisolidaritet fick kommissionen stöd av medlemsländerna.

EU-kommissionen har i ett meddelande om ett europeiskt råvaruinitiativ från november 2008 (KOM(2008)699) föreslagit att det ska utarbetas en integrerad europeisk råvarustrategi. En sådan strategi ska skapa ökad konkurrenskraft och ökad sysselsättning samtidigt som behovet av råvaruimport minskas. En av åtgärderna gäller att främja en hållbar råvarutillgång med europeiskt ursprung. Övriga åtgärder avser säkerställande av råvarutillgången från internationella marknader samt främjande av resurseffektivitet och återvinning av primära råvaror. Råvaruinitiativet rör mineraler och andra råvaror, som *inte* utgör energitillgångar.

I en faktapromemoria (2008/09:FPM54) avseende det nämnda råvaruinitiativet redovisar regeringen att den är positiv till kommissionens förslag och avser att delta aktivt i det fortsatta arbetet med att utforma en europeisk råvarustrategi. Regeringen anser det betydelsefullt att föreslagna handelspolitiska instrument noggrant utvärderas utifrån användarindustrins intressen. Samarbetet med kommissionen ska bedrivas i enlighet med regeringens handels-, utvecklings-, miljö- och näringspolitik. Samtliga medlemsstater anser att råvarufrågan är av stor vikt.

Utskottet hade i början av mars 2009 en överläggning med regeringen angående råvaruinitiativet. Utskottet ställde sig bakom regeringens ståndpunkt men ville förtydliga att det från svensk sida är angeläget att betona råvaruinitiativets fokus på icke energiutvinnande råvaror. Olja, gas eller uran kan inte accepteras som del av en gemensam råvarustrategi. V- och

mp-ledamöterna, som instämde i utskottets förtydligande, anmälde en avvikande mening av innebörd att regeringen bör ta avstånd från påtryckningar på utvecklingsländer att de ska utvinna råvaror och exportera dem till EU. De hänvisade till varje lands rätt att självständigt besluta om sina naturtillgångar.

Enligt det tjeckiska ordförandeskapets planering kommer ärendet att behandlas på Konkurrenskraftsrådets möte i slutet på maj 2009.

Ärenden i riksdagen

På en skriftlig fråga (fr. 2007/08:632) från Marie Nordén (s) i januari 2008 om kraven på information i samband med att ett bolag söker tillstånd att leta efter mineral, t.ex. uran, i en kommun svarade näringsminister Maud Olofsson att hon inte avsåg att vidta åtgärder för att ändra minerallagen. Hon hänvisade till att minerallagen ändrades den 1 maj 2005 efter ett omfattande utredningsarbete, där behovet att förbättra markägarens ställning var centralt. Ett undersökningsarbete kräver en plan för det arbete som ska genomföras. Arbetsplanen måste delges markägarna som har rätt att framföra invändningar. Statistiken sedan 2005 visade enligt näringsministern att markägare och prospektörer för det mesta kommit överens om arbetsplanerna.

I en interpellationsdebatt (ip. 2007/08:403) i februari 2008 svarade näringsminister Maud Olofsson på Marie Nordéns (s) fråga angående uranbrytning i Sverige. Näringsministern erinrade om kommunernas vetorätt samt att det ännu inte klargjorts om det i landet finns brytvärda uranfyndigheter som uppfyller regelverkets omfattande miljömässiga krav. Den oro som många människor känner inför uranbrytning bör enligt ministern tas på allvar. Näringsministerns ståndpunkt var att hon har att följa befintlig lagstiftning, vilken även den tidigare regeringen stod bakom.

Vid en frågestund i riksdagen den 12 februari 2009 svarade statsminister Fredrik Reinfeldt på en fråga från Sven Bergström (c) angående svensk uranbrytning. Statsministerns besked var att när det gäller minerallagstiftning och förutsättningar för uranbrytning hade han inget annat besked än det som tidigare givits av näringsminister Maud Olofsson, nämligen att svensk lagstiftning ska följas. Ett likartat besked fick Fredrik Lundh (s) av miljöminister Andreas Carlgren vid en frågestund den 26 februari 2009. Miljöministern framhöll det kommunala vetot för uranbrytning som gäller i Sverige.

Näringsminister Maud Olofsson svarade den 13 mars på en interpellation (ip. 2008/09:325) av Monica Green (s) angående uranbrytning i Sverige. Bakgrunden var interpellantens uppfattning att regeringen hade utbyggnadsplaner för kärnkraften. Enligt näringsministern köper Sverige i dag uran från Australien, Kanada, Namibia och Ryssland. Oavsett var brytningen sker måste man leva upp till de lagstiftningar som gäller i respektive länder. Samtidigt påpekades att de nuvarande satsningarna på att öka

den förnybara energin ska göra Sverige mindre beroende av kärnkraft. Liksom tidigare betonade näringsministern att lagstiftningen när det gäller uranbrytning är mycket stark.

Utskottets ställningstagande

Efter flera års grundligt utredande ändrades minerallagen för fyra år sedan. Samtliga partier utom Miljöpartiet ansåg att inriktningen och omfattningen av förändringarna gick åt rätt håll. Ett förverkligande av förslagen har inneburit att utvecklingen följer den linje som diskuterats sedan slutet av 1990-talet. Som redovisats ovan innebär den linjen en långsiktig och hållbar mineralpolitik med en rimlig avvägning mellan de olika intressen som finns.

I motionerna tas upp befarade miljöproblem i samband med en eventuell uranbrytning. Enligt motionärerna innebär risken för en framtida uranbrytning att även prospekteringen av uran bör stoppas eller omgärdas med regler om kommunalt veto eller tidig miljöprövning.

För att få kunskap om vilka resurser som finns i fråga om mineral i Sverige anser utskottet att prospektering är till stort gagn för landet. Som beskrivits i det föregående förekommer uran tillsammans med exempelvis järn, koppar eller guld. Ett undersökningstillstånd omfattar alla de mineraler som finns på området, vilka således analyseras av prospekteringsföretaget. Det är därför inte meningsfullt att särreglera prospekteringen av uran. Att införa ett förbud mot att i första hand prospektera efter uran är ett förbud som inte skulle ha någon betydelse eftersom uran, med dagens kunskap om berggrunden i Sverige, inte förekommer ensamt utan ofta tillsammans med andra metaller som i så fall skulle kunna anges vara av förstahandsintresse.

De metoder som i dag används vid mineralprospektering medför många gånger ingen eller relativt liten miljöpåverkan. Det är typen av undersökningsarbete som är avgörande för om det krävs anmälan till eller tillstånd av länsstyrelsen. Det kan vidare erinras om att bergmästaren kan meddela de villkor som behövs till skydd för bl.a. miljön vid alla former av undersökningstillstånd. Innan undersökningsarbetet kommer i gång ska säkerhet ha ställts för ersättning för eventuell skada och intrång.

Enligt utskottets uppfattning är lagstiftningen på området med minerallagen, miljöbalken och kärntekniklagen en stark lagstiftning som borgar för en bra hantering. Ett antal krav måste uppfyllas enligt dessa lagar. Som tidigare nämnts har kommunerna vetorätt i fråga om brytning av uran. De behöver därvid inte ange något skäl för sitt veto. Slutligen är det regeringen som prövar frågan om tillstånd att bryta uran efter miljökonsekvensbeskrivningar och yttrande från Strålsäkerhetsmyndigheten.

Sammanfattningsvis anser utskottet att det är viktigt att ha kunskap om den svenska berggrunden. Allmänt talar också ekonomiska skäl för en stabil lagstiftning som en del i en långsiktigt hållbar och framgångsrik svensk gruvindustri. Med hänsyn till de olika intressen som finns anser utskottet

att den nuvarande lagstiftningen – som också omfattar uran – är adekvat när det gäller såväl prospektering som bearbetning av mineral. Någon ytterligare utredning utöver vad som nämnts anser utskottet inte vara aktuellt.

Med det sagda avstyrks här aktuella yrkanden.

Euratomfördraget

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om EU-lagstiftningen i fråga om uranbrytning med hänvisning till att Euratomfördraget inte kan upphävas av enskilda EU-länder. Sverige m.fl. länder har dock ansett det önskvärt att omförhandla fördraget i syfte att modernisera det.

Jämför reservation 3 (v, mp).

Motionen

I motion 2008/09:N364 (mp) framhålls att det vore allvarligt om en svensk kommuns rätt att säga nej till mineralbrytning underordnas EU-lagstiftningen. Motionärerna anser att regeringen bör verka för att EU:s rätt till svenska naturtillgångar, i detta fall uran, avvecklas.

Vissa kompletterande uppgifter

I Euratomfördraget (se utdrag i bilaga 3) finns bestämmelser som syftar till att genom en gemensam försörjningspolitik i EU tillförsäkra medlemsländerna lika tillgång till malmer, råmaterial och speciella klyvbara material, exempelvis anrikat uran och plutonium. Enligt artikel 52 i fördraget ska en byrå upprättas som ska ha optionsrätt på t.ex. uran som produceras inom EU-ländernas territorium för att tillgodose efterfrågan hos förbrukare inom gemenskapen eller exportera uran efter medgivande av kommissionen. Om producentens verksamhet omfattar flera produktionsstadier – från malmbrytningen till och med metallframställningen – är producenten skyldig att erbjuda byrån produkten endast på det produktionsstadium han själv väljer (artikel 58). Vidare finns bestämmelser (artikel 70) om att kommissionen får lämna medlemsstaterna rekommendationer i syfte att främja prospektering och utnyttjande av mineralresurser. Om prospekteringsåtgärderna och gruvdriften – trots rekommendationerna – i ett visst land fortsätter att vara uppenbart otillräckliga, ska den berörda medlemsstaten, så länge som den ej vidtagit åtgärder, anses ha avstått från rätten till lika tillgång till övriga resurser inom gemenskapen.

När näringsutskottet våren 1995 behandlade en proposition om lagstiftning med anledning av Sveriges anslutning till Europeiska atomenergigemenskapen (Euratom) påpekade utskottet att det både i propositionen och i

motionerna noterats att Euratomfördraget i stora delar var föråldrat (prop. 1994/95:118, bet. 1994/95:NU21). Reglerna hade aldrig kommit tillämpas, redovisades det i betänkandet. Inte heller senare har de tillämpats.

En skriftlig fråga ställdes i oktober 2006 av ledamoten i EU-parlamentet Ewa Hedkvist Petersen (socialdemokratiska gruppen i EU-parlamentet) till kommissionen angående unionens optionsrätt på klyvbart material. I svaret (E-4604/06SV) från december 2006 klargjorde kommissionär Andris Piebalgs att optionsrätten till malmer m.m. enligt artikel 52 i Euratomfördraget gäller ”material som redan utvunnits eller framställts och att den inte kan uppfattas som en möjlighet att tvinga fram uranbrytning i en medlemsstat. Varje medlemsstat har själv rätt att besluta om uranbrytning på sitt territorium, på grundval av ekonomiska, miljömässiga och politiska överväganden.”

EU kan således inte tvinga Sverige eller något annat medlemsland att bryta uran. Bestämmelserna om Euratomgemenskapens optionsrätt till uran och andra klyvbara produkter innebär inte några skyldigheter för ett medlemsland att starta uranbrytning. Öppnande av gruva ingår inte bland de åtgärder som ett land kan tvingas vidta för att kunna erbjuda den ovan nämnda byrån inom EU en viss produktion.

I kommissionens meddelande om Euratomfördraget 50 år (KOM(2007) 124) från mars 2007 dras bl.a. följande slutsatser:

Den verksamhet som bedrivs inom ramen för Euratomfördraget sedan 50 år kan till stor del ges en positiv utvärdering. Fördraget har gjort det möjligt för gemenskapen att vidta viktiga strategiska åtgärder, särskilt när det gäller unionens energiförsörjning. – – –

Det tillförsäkrar förbrukarna av kärnmaterial i gemenskapen en regelbunden och rättvis försörjning och en sträng kontroll av att kärnmaterial används för fredliga syften. På så sätt har det en internationell roll. – – –

Sedan 1957 har både de institutionella aspekterna och förfarandena i Euratomfördraget ändrats allteftersom gemenskaperna har utvecklats, efter unionens tillkomst och i samband med de olika utvidgningarna. Förslag har emellertid också lagts fram, främst av kommissionen, om en mer djupgående översyn av Euratomfördraget. Gemenskapen är en del av unionens första pelare. Den politiska, ekonomiska och tekniska verklighet där bestämmelserna tillämpas förändras hela tiden, vilket skapar nya utmaningar och andra förutsättningar för gemenskapens åtgärder. Detta är förklaringen till att vissa bestämmelser bara har tillämpats delvis. Som ett exempel kan nämnas att Euratoms försörjningsbyrå, som funnits sedan 1960, har nödgats anpassa sina befogenheter. – – –

Fördraget må ha sina brister, men är likväl oundgängligt för unionen, medlemsstaterna och medborgarna.

Även i framtiden bör tillämpningen av Euratomfördraget inriktas på säkerhetsskydd och kärnsäkerhet.

I en kort uppsats om Euratom och Lissabonfördraget har forskaren Anna Södersten på Svenska institutet för europapolitiska studier (Sieps) gått igenom Euratomsamarbetet i dag och därefter analyserat hur Lissabonfördraget skulle kunna inverka på detta samarbete. (Studien är publicerad på www.lissabonfordraget.se. En längre rapport kommer att publiceras senare.)

Det konstateras i studien att några stora förändringar av Euratom inte kommer att ske genom Lissabonfördraget. De förändringar som införs omfattar främst Euratoms institutionella bestämmelser. Genom Lissabonfördraget byts de flesta av Euratomfördragets egna institutionella bestämmelser ut mot generella hänvisningar till motsvarande bestämmelser i EU-fördraget och EG-fördraget. Enligt forskaren skulle det faktum att de institutionella bestämmelserna i praktiken lyfts ut från Euratomfördraget möjligtvis kunna tolkas som en teknisk förberedelse för en mer omfattande revision av fördraget inom några år. De ändringar som nu genomförs gör det lättare att fokusera på en framtida omförhandling av Euratom på centrala politiska frågor, sägs det.

Vidare påpekas i studien att bestämmelserna om försörjningsbyråns optionsrätt är omstridda men att de inte ändras genom Lissabonfördraget. Speciella klyvbara material är gemenskapens egendom enligt Euratomfördraget (artikel 86). Äganderätten omfattar dock endast speciella klyvbara material som redan har framställts eller importerats av en medlemsstat, en person eller ett företag. Det betyder att optionsrätten inte skulle kunna användas för att tvinga fram brytning av klyvbara material som t.ex. uran.

Enligt studien råder det viss tveksamhet huruvida bestämmelserna i samband med optionsrätten fortfarande gäller. Optionsrätten har aldrig utnyttjats och bestämmelserna anses i sig vara obsoleta. Medlemsstaterna skulle vidare ha bekräftat dem sju år efter upprättandet av fördraget. Någon bekräftelse kom dock aldrig till stånd på grund av alltför stora meningsskiljaktigheter. Något som talar för att optionsrättsbestämmelserna fortfarande gäller är att det i ingressen till protokoll nr 2 (fogat till Lissabonfördraget) om ändring av Euratomfördraget framhålls att det är viktigt att bestämmelserna i Euratomfördraget fortsätter att ha full rättsverkan.

Till Lissabonfördraget har fogats en förklaring från fem medlemsstater nämligen Tyskland, Irland, Ungern, Österrike och Sverige, där det framhålls att de centrala bestämmelserna i Euratomfördraget inte har ändrats i sak sedan ikraftträdandet och därför behöver uppdateras. De nämnda länderna "stöder därför tanken på en konferens mellan företrädarna för medlemsstaternas regeringar, som bör sammankallas så snart som möjligt".

Enligt den nämnda studien skulle därmed Lissabonfördraget kunna öppna upp för omförhandlingar av Euratomfördraget.

Utskottets ställningstagande

Det står klart att Euratomfördraget i flera avseenden inte speglar dagens verklighet utan sedan länge är föråldrat. Bland annat kan de ovan upptagna försörjningsreglerna inom EU anses vara främmande för läget i dag. När det gäller det av motionärerna befarade tvånget att bryta uran i Sverige för att bidra till andra EU-länders uranbehov, finns det ingenting som tyder på att reglerna skulle kunna innebära en sådan ordning. Inte minst vittnar EU-kommissionens svar på en fråga från ledamoten i EU-parlamentet Ewa Hedkvist Petersen att försörjningsregeln gäller material som redan utvunnits eller framställts. Den kan inte uppfattas som en möjlighet att tvinga fram uranbrytning i en medlemsstat.

Det är således EU-länderna själva som beslutar om uranbrytning på sitt territorium på grundval av de ekonomiska, miljömässiga och politiska överväganden som varje land gör.

Euratomfördraget kan inte upphävas av enskilda EU-länder. En omförhandling av fördraget i syfte att modernisera det har ansetts önskvärt av bl.a. Sverige.

Med det anförda avstyrker utskottet det här behandlade motionsyrkandet.

Stadsomvandling i Kiruna i samband med gruvverksamhet, m.m.

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avslår en motion rörande finansieringsansvaret för stadsomvandling i Kiruna i samband med utökad gruvverksamhet med hänvisning till att befintliga regelverk och ekonomiska ramar bör gälla.

Jämför reservation 4 (s, v).

Motionen

I motion 2007/08:N336 (v) uppmärksammas den stadsomvandling som i olika utsträckning berör Kiruna och Gällivare i samband med utökad gruvverksamhet. Omvandlingen innebär flytt av såväl bostadshus som infrastrukturinvesteringar som vatten och avlopp, värmeverk m.m. Vissa bedömare menar att kostnaden kommer att överstiga 2,5 miljarder kronor. Kiruna kommun behöver därför bindande avtal kring det ekonomiska ansvaret för att kunna genomföra stadsomvandlingen. Enligt motionären bör finansieringsansvaret tydliggöras och särskilda medel avsättas för åtgärderna.

Vissa kompletterande uppgifter

Sedan malmbrytningen startade vid Kiruna omkring 1900 har staden påverkats av denna.

LKAB:s styrelse beslutade i oktober 2008 om en ny huvudnivå för järnmalmgruvan i Kiruna. Investeringssumman är beräknad till nästan 12,5 miljarder kronor, den enligt uppgift enskilt största investeringen i företagets historia.

Den nya huvudnivån byggs för att gruvverksamheten ska kunna fortsätta. Malmkroppen i Kiruna går mot djupet, och följaktligen måste brytningen följa malmen nedåt. Samtidigt som malmfyndigheten går djupare lutar den också in under staden, vilket innebär att bebyggda områden på markytan kommer att beröras. I god tid innan markdeformationerna skadar byggnader eller infrastruktur ska områdena tömmas för att under en övergångstid kunna användas som parkmark för allmänheten till dess att risken för deformationer blir sådan att området måste stängas. Konceptet kallas Gruvstadsparker och utarbetas gemensamt av LKAB och kommunerna i Kiruna och Gällivare.

I takt med överenskomna avtal med respektive intressent avsätter LKAB successivt medel för gjorda åtaganden. Samhällsomvandlingen kommer att medföra att betydande kostnader och investeringsutgifter uppstår löpande under de kommande åren. Med utgångspunkt i minerallagens bestämmelser tar LKAB enligt uppgift ansvar för att ersätta dagens funktioner i fråga om byggnader och infrastruktur.

Utöver kostnaden för gruvinvesteringen tillkommer kostnader för nödvändiga infrastrukturella förändringar i Kiruna kommun, förorsakade av den nya nivån. Enligt kommunens information har stadsomvandlingen börjat även om hus ännu inte har flyttats från en plats till en annan. Troligen kommer Kiruna kyrka, Hjalmar Lundbohmsgården, Bolagshotellet och senare kanske även Stadshuset att flyttas. En del hus måste rivas och ersättas. Av drygt ca 18 000 boende i centrala Kiruna riskerar totalt 960 lägenheter med 1 760 människor att hamna innanför den s.k. deformationszonen inom 30 år.

Även när det gäller Malmbergsgruvan har samhället behövt anpassa sig till gruvverksamheten. Bostäder och byggnader har ofta fått flyttas. Bergsstaten gav 2007 LKAB tillstånd för bearbetning av en ny malmkropp och etablerande av en ny huvudnivå. Utvinningen av malmkroppen innebär att ca 150 fastigheter påverkas eftersom marken om ett antal år kommer att påverkas av deformationer och sättningar. Beträffande de fastigheter som påverkas har LKAB slutit avtal med fastighetsägarna om flytt eller inlösen av husen.

Från Näringsdepartementets sida beslutades 2005 om den s.k. Malmfältsgruppen. I november 2006 beslutades att syftet med gruppen är att vara ett forum för dialog i övergripande frågor som rör gruvnäringens tillväxt i Malmfälten och de förändringar som kan bli aktuella i Kiruna och Malmberget. Näringsminister Maud Olofsson är gruppens ordförande. I övrigt

deltar företrädare för Regeringskansliet, berörda kommuner, myndigheter, företag och organisationer m.fl. intressegrupper. Det finns också en styrgrupp för Kiruna och Samordningsgruppen för Kiruna samt motsvarande för Malmberget.

Regeringen har i november 2008 gett klartecken för en ny järnväg förbi Kiruna genom att ta beslut om tillåtlighet enligt 17 kap. miljöbalken. Banverket m.fl. planerar för nödvändiga förändringar och har påbörjat projekt.

Enligt uppgift från Regeringskansliet bör kostnadsansvar och behov av statliga och kommunala investeringar beslutas successivt i den ordning och med de underlag som arbetas fram i enlighet med regelverken och inom befintliga ekonomiska ramar. Regeringskansliet har uppfattningen att arbetet löper på bra i de berörda arbetsgrupperna.

Från Kiruna kommuns sida har anförts att stadsomvandlingen i sig är en unik företeelse och att nuvarande regelverk inte alltid är tillämpbara. Av den anledningen anser kommunen att en anpassning av regelverk och ägardirektiv bör ske så att inte LKAB, kommunen eller dess invånare drabbas negativt.

Utskottets ställningstagande

Stadsomvandlingen i Kiruna har beskrivits ovan. LKAB:s beslut om en ny huvudnivå för järnmalmsgruvan är en nödvändighet med hänsyn till framtiden för gruvan och samhället. Stadsomvandlingen kräver och kommer att kräva stora förändringar och investeringar, där såväl LKAB som Kiruna kommun och staten berörs. Även andra företag, myndigheter och organisationer blir involverade. Den nya organisation som upprättats inom Regeringskansliet för att hantera stadsomvandlingen liksom medverkan från övriga intressenter har medfört att problemen och frågorna successivt har kunnat lösas. Utskottet stöder uppfattningen att kostnadsansvar och behov av statliga och kommunala investeringar beslutas i den ordning och med de underlag som arbetas fram i enlighet med regelverken och inom befintliga ekonomiska ramar. Motionen avstyrks.

Övriga frågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden rörande olika frågor med anknytning till mineralnäringsen, bl.a. om geoinformationens tillgänglighet, med hänvisning till att det inte finns behov av de önskade förändringarna.

Motionerna

I motionerna 2007/08:N327 (s), 2008/09:N293 (s) och 2008/09:N405 (s) tas framtiden för svensk gruvnäring upp. I de två förstnämnda motionerna beskrivs projektet Bergskraft Bergslagen, där ett antal kommuner och organisationer anmält sitt intresse. Projektet anses ha en tillväxtpotential som kan leda till framgång för Sveriges exportindustri när det gäller miljösanering av gruvområden i hela världen. I den sistnämnda motionen tas åtgärder upp för att säkra en framtida gruvnäring i Sverige, bl.a. tillgängliggörande av SGU:s geoinformation.

Det finns goda möjligheter att fortsätta utveckla gruvnäringen i Sverige, sägs det i motion 2008/09:N446 (m). Två åtgärder föreslås av motionären. Regelverken för mineraljakten behöver harmoniseras i Sverige, och den nationella mineraljakten bör finansieras inom ramen för SGU:s anslag i stället för som i dag genom kommun- och länsanslag. Vidare bör geoinformation som insamlas av SGU vara tillgänglig för allmänhet och näringsliv eftersom den finansieras med skattemedel.

Vissa kompletterande uppgifter

Mineraljakten

Den organiserade mineraljakten syftar till att med allmänhetens hjälp söka uppslag till nya mineralförekomster, som kan undersökas och på sikt leda till nya gruvor. Norrlands mineraljakt, som nu omfattar de fem nordligaste länen, startade i Norrbottens län 1967. I uppdragsrapporten Norrlands Mineraljakt 2007 (SGU-rapport 2008:4) beskrivs verksamheten närmare. De statliga kostnaderna för verksamheten beräknas för närvarande till drygt 1 miljon kronor per år, vilket finansieras från SGU och berörda länsstyrelser. Därtill kommer att företag sponsrar med kemiska analyser. Prispengar till vinnarna i mineraljakten skänks av gruv- och prospekteringsföretag, kommuner, Norrlandsfonden och SGU.

Som exempel kan nämnas att 2007 års mineraljakt ledde till elva nya undersökningstillstånd.

Projektet Bergskraft Bergslagen

Projektet Bergskraft Bergslagen startade i oktober 2007 och pågår fram till september 2010. Den totala projektbudgeten uppgår till 18,7 miljoner kronor, varav 8,2 miljoner kronor består av EU-medel. Resterande finansiering kommer från 13 Bergslagskommuner, fyra län, Örebro universitet m.fl. offentliga organ samt en mindre del från privata aktörer, framför allt stiftelser. Näringslivet har bidragit genom att delta i aktiviteter, inte genom bidrag till finansiering. Projektbudgeten har inte påverkats direkt av den pågående konjunkturnedgången. Däremot har vissa av de i projektområdet verksamma prospekteringsföretagen dragit ned på sitt undersökningsarbete.

Ett av målen är att företag senast 2012 ska ta beslut om att ansöka om koncession för minst två nya gruvor. Detta skulle kunna innebära 1 000 nya direkta och indirekta arbetstillfällen, redovisas det från projektet. Ett annat mål är att etablera ett nationellt testfält för efterbehandling av historiskt gruvavfall. Många gamla nedlagda gruvor läcker tungmetaller, inte bara i Sverige utan också i EU-länder som t.ex. Polen, Rumänien, Tjeckien, Grekland, Spanien och Portugal. För att finna lösningar på miljöproblemen har projektet inlett ett samarbete med Örebro universitet. Till dags dato har flera olika metoder utarbetats, och preliminära forskningsresultat tyder på att dessa efter ytterligare utveckling kan vara möjliga att kommersialisera.

Enligt en lägesrapport (2008-12-31) till Verket för näringslivsutveckling (Nutek) har projektet hittills medfört elva nya arbetstillfällen och fyra (för Sverige) nystartade företag.

Sveriges miljöteknikråd (Swentec) har undersökt kommunernas roll vid miljöteknikexport. När det gäller utveckling av ny teknik kan kommunens roll som kund ha stor betydelse. Exportaffärer som inte skulle ha kommit till stånd genom ett enskilt företag kan lyckas genom en kraftsamling där kommuner, kunder, leverantörer, konsulter etc. deltar. Enligt Swentec bör ett sådant partnerskap ske i samverkan med näringslivet. Den risk som alltid är förknippad med export bör tas av intresserade företag och med möjlig riskavtagning från staten.

SGU:s geoinformation

SGU har sedan 2000 arbetat utifrån verksamhetsmål som regeringen ställt upp för den geologiska undersökningsverksamheten för perioden 2000–2008. Av målen framgår att det 2008 skulle finnas databaser med översiktlig geologisk information på regional nivå för hela landet. Mer detaljerad information skulle finnas för befolkningstäta och malmpotentiella områden. Totalt sett blev måluppfyllelsen 97 %. På vissa områden påbörjades under 2008 arbete enligt en ny karteringsplan. Jämfört med tidigare har en större relativ andel av insatserna riktats mot mineralsektorns behov av prospekteringsunderlag. De nya målen innebär att SGU till 2014 ska samla in berggrundsgeologisk information för de mest prospekteringsintressanta områdena i Norrbottens, Västra Götalands och Södermanlands län. SGU:s flyggeofysiska mätningar samt geokemiska kartering är också till största delen inriktad på prospekteringsintressanta områden. Enligt SGU är det en viktig uppgift att ta hand om de undersökningsdata som prospekteringsföretagen lämnar till Bergsstaten i enlighet med kraven i minerallagstiftningen.

SGU:s geoinformation är enligt uppgift tillgänglig för alla. Att ta del av informationen på SGU eller genom besök i databaserna är kostnadsfritt. För de tryckta produkterna tar SGU betalt med ett pris som beräknas motsvara tryckningskostnaden. Även utdrag ur databaserna betingar ett pris. Enligt SGU:s beräkningar ska priset på publikationer och databasutdrag

enbart täcka kostnaden för tillhandahållandet. Sett över en tioårsperiod uppger SGU att intäkterna från publikationer och databaser uppgått till ungefär 3 miljoner kronor per år i genomsnitt.

Antalet besök på SGU:s webbplats var 2007 ca 378 000, varav drygt 56 000 avsåg karttjänster.

Utskottets ställningstagande

När det gäller att utveckla och säkra en framtida gruvnäring i Sverige har utskottet inte några andra önskemål än motionären bakom motion 2008/09: N405 (s). I likhet med tidigare anser utskottet att en långsiktig och hållbar mineralpolitik med en rimlig avvägning mellan olika intressen är en utveckling som leder åt rätt håll. Såväl i den nämnda motionen som i ett par andra motioner redovisas projektet Bergskraft Bergslagen. I projektet finns olika delar, varav ett är bergsbruksrelaterat miljöarbete. Inom detta delprojekt finns förväntningar om en framtida exportmarknad för miljösanering. Projektet finansieras i huvudsak av offentliga organ och EU-medel. Enligt de ovan beskrivna erfarenheterna från Swentec bör i ett partnerskap av detta slag exportsatsningarna i första hand drivas av näringslivet, även om andra intressenter också är väsentliga för projektets framgång. Detta är också utskottets uppfattning.

Geoinformationens tillgänglighet har tagits upp i ett par motioner. Utskottet menar att den nuvarande ordningen – kostnadsfri information hos SGU och i databaserna samt kostnadstäckning för publikationer och utdrag ur databaserna – inte förefaller vara orimlig.

Mineraljakten är en verksamhet som pågått i mer än 40 år, vilket kan vittna om såväl intresset som nyttan av verksamheten. Den leder till konkreta resultat i form av mineralfynd och nya undersökningstillstånd; i förlängningen kan den resultera i nya gruvor och nya arbetstillfällen. Enligt utskottets mening är mineraljägarna ett viktigt komplement till den professionella prospekteringen. Utskottet ser inte behov av några förändringar i fråga om finansieringen.

Därmed avstyrks samtliga här aktuella motioner.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. **Minerallagen (utom frågor om uran), punkt 1 (mp)**

av Per Bolund (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2007/08:N257 yrkandena 1–3 och avslår motionerna 2007/08:N209, 2007/08:N306 och 2007/08:N324.

Ställningstagande

En viktig orsak till de klimatförändringar som nu kan bevittnas är användandet av fossila bränslen. Med tanke på det allvarliga hot som klimatförändringarna utgör krävs en konsekvent och kraftfull politik såväl i Sverige som i andra länder. I en sådan politik ingår att såväl prospektering som utvinning av kol, olja och naturgas (fossilgas) måste upphöra. I likhet med uppfattningen i motion 2007/08:N257 (mp) anser jag därför att minerallagen bör ändras i syfte att förbjuda utvinning av kol, olja och naturgas (fossilgas) inom svenskt territorium. Regeringen bör även verka internationellt för att få andra länder att införa restriktioner mot utvinning av fossila bränslen inom sina territorier.

Med hänvisning till vad som anförts tillstyrks motion 2007/08:N257 (mp) i sin helhet. Övriga här aktuella motioner har en annan bakgrund och avstyrks.

2. **Uranprospektering och uranbrytning i Sverige, punkt 2 (v, mp)**

av Kent Persson (v) och Per Bolund (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2007/08:N378 yrkande 9, 2007/08:N393 yrkandena 1 och 2, 2008/09:U322 yrkande 32 och 2008/09:N364 yrkande 1 och bifaller delvis motionerna 2007/08:N236, 2008/09:N305 och 2008/09:N318.

Ställningstagande

Antalet beviljade undersökningstillstånd för uranprospektering uppgick vid ingången av 2009 till 130 stycken. Det höjda uranpriset under senare år har lett till en kraftigt ökad prospektering av uran, vilket i sin tur orsakar stor oro på de orter där prospekteringen pågår. Den innebär ett hot för invånarna därigenom att de bolag som satsar pengar på att prospektera kan förväntas gå vidare med ansökan om att bryta uran om det verkar lönsamt.

Lagar ska följas men lagstiftning kan ändras om den inte stämmer överens med de mål som finns. Med hänsyn till uranets farlighet för miljö och människor anser vi – i likhet med uppfattningen i motion 2007/08:N378 (v) – att uran inte ska få brytas i Sverige. Regeringen bör inte kunna ge tillstånd till uranbrytning i vårt land. Minerallagen bör därför ändras på ett sådant sätt att uranbrytning förbjuds.

Ett förbud mot uranbrytning innebär samtidigt att det blir motsägelserfullt att ha kvar möjligheten att prospektera efter uran. Därför bör även prospektering av uran försvåras och på sikt förbjudas i enlighet med uppfattningen i motion 2008/09:U322 (mp).

På kort sikt är det viktigt att förekomma de problem som kan väntas när gruvbolagen blir alltmer intresserade av möjlig uranutvinning. Därför anser vi – i likhet med vad som anförs i motionerna 2007/08:N393 (mp) och 2008/09:N364 (mp) – att kommunernas vetorätt bör bli betydligt starkare än dagens regler. Således bör en kommunal vetorätt införas för prospektering av uran i avvaktan på att prospektering av uran helt förbjuds.

Av dessa skäl anser vi att riksdagen bör begära att regeringen återkommer till riksdagen med förslag till ändring av minerallagen och andra konsekvensändringar med hänsyn till den nya inriktningen. Som påpekas i motion 2007/08:N393 (mp) kräver detta en översyn av miljöbalken, kärntekniklagen och minerallagen.

Övriga här aktuella motionsyrkanden ligger i linje med vårt ställningstagande och tillstyrks delvis.

3. Euratomfördraget, punkt 3 (v, mp)

av Kent Persson (v) och Per Bolund (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:N364 yrkande 2.

Ställningstagande

Det står klart att Euratomfördraget i flera avseenden inte speglar dagens verklighet utan sedan länge är föråldrat. Vi anser att detta konstaterande borde leda till att fördraget i de aktuella punkterna antingen upphävs eller omförhandlas för att bättre stämma in på förhållandena på 2000-talet i enlighet med önskemålet i motion 2008/09:N364 (mp).

För att få till stånd ändringar i fördraget bör en konferens mellan företrädare för medlemsstaternas regeringar sammankallas snarast möjligt. Målet bör vara att Euratomreglerna moderniseras och förtydligas. Bland annat måste det klart framgå att ingen medlemsstat ska kunna tvingas att bryta uran med stöd av avtalet. De berörda reglerna bör upphävas. Inriktningen i arbetet bör vara att klyvbart material inte i något sammanhang ska betraktas som gemensam EU-egendom.

Motion 2008/09:N364 (mp) tillstyrks i här aktuell del.

4. Stadsomvandling i Kiruna i samband med gruvverksamhet, m.m., punkt 4 (s, v)

av Tomas Eneroth (s), Carina Adolfsson Elgestam (s), Alf Eriksson (s), Karin Åström (s), Kent Persson (v), Börje Vestlund (s) och Renée Jeryd (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2007/08:N336.

Ställningstagande

LKAB gör stora investeringar för att utöka malmbrytningen. Detta innebär att delar av Kiruna och Malmberget (Gällivare kommun) måste flyttas etappvis under 30 års tid framöver. Företrädare på hög nivå från LKAB, kommunerna, berörda myndigheter och Regeringskansliet har fört en dialog om problem och möjligheter i den stadsomvandling som i olika utsträckning berör Kiruna och Gällivare.

Uppgifterna om finansieringsansvaret för Kiruna och Gällivare kommuners stadsomvandling är oklara. Enligt uppgift har krav ställts på LKAB, som avvisat kraven med motiveringen att det inte utgått något direktiv från regeringen.

Enligt vår mening bör staten på ett mer aktivt sätt än vad som sker genom Malmfältsgruppens arbete ta ett ansvar för utvecklingen på de berörda orterna. Detta sker enklast genom att regeringen vid bedömningen

av avkastningskravet på LKAB beaktar företagets förutsättningar för att bidra till nödvändiga anpassningsåtgärder med anledning av gruvverksamheten i Malmberget och Kiruna.

Vi anser i likhet med uppfattningen i motion 2007/08:N336 (v) att osäkerheten skapar onödiga förseningar.

Regeringen bör dels tydliggöra det statliga finansieringsansvaret, dels avsätta medel för anpassningsåtgärderna. Dessa förslag bör beaktas av regeringen vid bedömningen av avkastningskravet på LKAB.

Med hänvisning till vad som anförts tillstyrks motion 2007/08:N336 (v).

Särskilt yttrande

Uranprospektering och uranbrytning i Sverige, punkt 2 (s)

Tomas Eneroth (s), Carina Adolfsson Elgestam (s), Alf Eriksson (s), Karin Åström (s), Börje Vestlund (s) och Renée Jeryd (s) anför:

Uran är ett av de mineraler som omfattas av minerallagen. Enligt denna lag ges enskilda företag rätt att ansöka om bl.a. undersökningstillstånd. Det är bergmästaren som utfärdar sådana tillstånd. Undersökningstillstånd ger i princip endast ensamrätt för företagen att söka efter angivet mineral inom området. För provborrning krävs därefter godkännande från markägare och eventuellt tillstånd enligt miljöbalken.

När det gäller hantering av uran finns en omfattande lagstiftning utöver minerallagen. Bearbetning, transport eller annan hantering av detta ämne regleras främst av lagen om kärnteknisk verksamhet. Anläggningar för brytning av uranhaltigt material ska tillåtlighetsprövas av regeringen enligt miljöbalken. Den aktuella kommunen har vetorätt för verksamheten.

Vi tycker att denna ordning är rimlig men förstår också den oro som prospekteringen efter uran har skapat. Den tidigare socialdemokratiska regeringen sa nej till uranbrytning och det är fortfarande vår mening att vi inte ser framför oss någon uranbrytning i Sverige. Det vore bra om den nuvarande regeringen kunde redovisa hur den ser på en eventuell uranbrytning i Sverige.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2007

2007/08:N209 av Lennart Pettersson och Lars-Ivar Ericson (båda c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en översyn av minerallagen.

2007/08:N236 av Christin Hagberg (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över minerallagen för att förhindra provborrning av uran i naturskyddade områden.

2007/08:N257 av Per Bolund m.fl. (mp):

1. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i minerallagen (1991:45) som tydligt förbjuder utvinning av fossila bränslen i Sverige.
2. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i minerallagen (1991:45) som tydligt förbjuder prospektering efter fossila bränslen i Sverige.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska ta internationella initiativ för att få även andra länder att införa restriktioner mot utvinning av fossila bränslen.

2007/08:N306 av Krister Hammarbergh (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att enskilda fastighetsägare som lider förmögenhetsskada på grund av näralliggande gruvdrift bör omfattas av minerallagens regler för inlösen av fastighet.

2007/08:N324 av Anna König Jerlmyr och Anna Tenje (båda m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att initiera en översyn av minerallagen (1991:45).

2007/08:N327 av Lennart Axelsson m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen nogsamt bör följa projektet Bergskraft Bergslagen i syfte att ta till vara projektets potential att utveckla Sveriges gruvnäring och en framtida exportmarknad för miljösanering.

2007/08:N336 av Siv Holma (v):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tydliggöra det statliga finansieringsansvaret för Kirunas stadsomvandling och att avsätta särskilda medel för stadsomvandlingen.

2007/08:N378 av Kent Persson m.fl. (v):

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen inte ska ge tillstånd till uranbrytning.

2007/08:N393 av Per Bolund m.fl. (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en översyn av miljöbalken, kärntekniklagen och minerallagen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om införandet av kommunal vetorätt mot uranprospektering.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2008

2008/09:U322 av Maria Wetterstrand m.fl. (mp):

32. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att stoppa uranprospektering.

2008/09:N293 av Lennart Axelsson m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om projektet Bergskraft Bergslagen och en framtida exportmarknad för miljösanering.

2008/09:N305 av Christin Hagberg och Bo Bernhardsson (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med sin syn på huruvida det ökade intresset för uranprospektering föranleder ändringar i minerallagen.

2008/09:N318 av Gunnar Sandberg m.fl. (s):

Riksdagen begär att regeringen återkommer till riksdagen med sin syn på huruvida det ökade intresset för uranprospektering föranleder ändringar i minerallagen.

2008/09:N364 av Jan Lindholm m.fl. (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om rätten för en kommun att utan nationell hänsyn besluta om prospektering för uranbrytning.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige ska verka för att EU:s rätt till svenska naturtillgångar avvecklas.

2008/09:N405 av Lennart Axelsson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om åtgärder för att säkra en framtida gruvnäring i Sverige.

2008/09:N446 av Jessica Polfjärd (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att nationell mineraljakt bör finansieras inom ramen för anslag till Sveriges geologiska undersökning, SGU.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att geoinformation som insamlats från SGU bör vara fritt tillgänglig för allmänhet och näringsliv.

BILAGA 2

Tillstånd för undersökningsarbete och bearbetning

Tillstånd för undersökningsarbete (prospektering)

Den som ansöker om undersökningstillstånd måste ange vilket eller vilka mineraler som ansökningen i första hand avser. Skälet till detta är att bergmästaren ska kunna pröva om det finns anledning att anta att undersökning i området kan leda till fynd. Dock måste det observeras att när ett undersökningstillstånd meddelats, ingår i tillståndet rätt att prospektera efter samtliga mineraler som omfattas av minerallagen (1991:45) utom i fråga om olja, gas och diamant.

Uran ingår bland den grupp mineraliska ämnen som redovisas i 1 kap. 1 § punkt 1 i minerallagen, medan olja, gasformiga kolväten och diamant utgör en egen grupp i punkt 3. Ett undersökningstillstånd som beviljas efter ansökan avseende mineralerna i punkterna 1 och 2 omfattar samtliga mineraler som anges i dessa punkter (1 kap. 5 § första stycket). Om emellertid ansökan gäller de mineraliska ämnena som redovisas i punkten 3 (dvs. olja, gasformiga kolväten och diamant) kan undersökningstillstånd endast erhållas för det eller de mineraler som angetts i ansökan.

En kommun har inte någon vetorätt när det gäller undersökningstillstånd inom kommunens område. Om tillståndet gäller alunskiffer, olja, gasformiga kolväten eller diamant ska dock bergmästaren alltid ge berörd kommun tillfälle att yttra sig. Enligt mineralförordningen (1992:285) ska bergmästaren dessutom inhämta yttrande från kommunen när det är fråga om medgivande till undersökningsarbete inom ett område med detaljplan eller områdesbestämmelser enligt plan- och bygglagen. Beträffande övriga ansökningar skickas inte information till berörda kommuner. Oavsett vilka mineraler det gäller får kommunen alltid en kopia av bergmästarens beslut.

Undersökningsarbete kan vara av mycket skiftande omfattning och bedrivas på varierande sätt. Arbetet kan bestå av seismiska, radioaktiva, magnetiska eller elektriska mätningar, geologiska undersökningar, diamantbörning, provtagning, provdikesgrävning, jordavrymning (borttagande av jord) och sprängning. Olika metoder för undersökningsarbetet kan användas under skilda delar av undersökningstiden. Det är typen av undersökningsarbete och områdets karaktär som är avgörande för om det krävs anmälan till eller tillstånd av länsstyrelsen enligt miljöbalken (1998:808). I vissa fall krävs tillstånd enligt lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. eller terrängkörningslagen (1975:1313).

Innan undersökningsarbetet får påbörjas måste prospektören upprätta en arbetsplan som sakägarna (enskilda markägare och andra sakägare som t.ex. arrendatorer och innehavare av servitut) har rätt att framställa invänd-

ningar mot. Om invändningar har framställts får tillståndshavaren begära att arbetsplanen prövas av bergmästaren. I sådana fall är det bergmästaren som fastställer arbetsplanen.

För skada och intrång som beror på undersökningsarbetet måste prospektörerna betala ersättningar till markägare och innehavare av särskild rätt. Innan arbetena påbörjas ska prospektörerna ställa säkerhet för denna ersättning.

Om uran hanteras, där halten av uran överstiger 200 gram per ton, krävs som huvudregel tillstånd från Strålsäkerhetsmyndigheten enligt lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet (kärntekniklagen) och motsvarande förordning. Strålsäkerhetsmyndigheten har dock i föreskrifter som trädde i kraft den 1 februari 2009 undantagit tillståndsplikt för hantering av i naturen förekommande material som innehåller kärnämne (t.ex. uran) om det inte avser utvinning av kärnämne ur malmer eller annat råmaterial. Det betyder att t.ex. uranprospektering, men inte uranbrytning, är undantaget från bestämmelserna i kärntekniklagen. Däremot tillämpas strålskyddslagen (1988:220) vid prospektering av uran.

Tillstånd för bearbetning (koncession)

En bearbetningskoncession ger rätt att utföra bearbetning och därmed sammanhängande verksamhet. Med detta avses förutom själva brytningen även uppförande, sovring och vidare behandling av malmen vid gruvan liksom uppförande av byggnader eller andra anläggningar, byggande av väg eller transportbanor och uppläggande av malm och liknande. Koncessionen innebär dock inte något undantag från andra bestämmelser som kan vara aktuella i t.ex. miljöbalken, plan- och bygglagen eller kärntekniklagen. Dessa gäller parallellt med minerallagen. Bearbetning får avse dels det eller de mineraler som koncessionen avser, dels andra mineraler i den mån det behövs för att kunna bedriva ett ändamålsenligt arbete.

Vid en markanvisningsförrättning bestäms vilken mark inom koncessionsområdet som får tas i anspråk för bearbetning och även vilken mark inom eller utanför koncessionsområdet som får användas för verksamhet som hänger samman med bearbetningen.

Vid bearbetning ska koncessionshavaren varje år betala en mineralersättning till staten och till markägare inom koncessionsområdet. Ersättningen ska motsvara 2 % av värdet av de mineraler som omfattas av koncessionen och som brutits under året. Av ersättningen tillfaller tre fjärdedelar fastighetsägarna inom koncessionsområdet och en fjärdedel staten. Statens andel är avsedd för forskning och utveckling gällande långsiktigt hållbara mineralresurser.

Förutsättningar för en koncession är enligt minerallagen (4 kap. 2 §) dels att den påträffade fyndigheten sannolikt kan tillgodogöras ekonomiskt, dels att fyndighetens belägenhet och art inte gör det olämpligt att sökanden får den begärda koncessionen. Vidare krävs att en miljökonsekvensbe-

skrivning upprättats. I prövningen ingår nämligen ett ställningstagande till om reglerna i 3 och 4 kap. miljöbalken (MB) är uppfyllda och om den miljökonsekvensbeskrivning som måste ingå i ärendet kan godkännas. Tillstånd enligt minerallagen (8 kap.) prövas av bergmästaren, som ska samråda med länsstyrelsen i det eller de län där koncessionsområdet ligger. Om bergmästaren bedömer att frågan är särskilt betydelsefull från allmän synpunkt eller finner skäl att frånga vad länsstyrelsen har föreslagit ska ärendet prövas av regeringen. Till ett ärende som bergmästaren skickar till regeringen ska han efter utredning av frågan bifoga ett eget yttrande.

För all gruvbrytning krävs tillstånd enligt miljöbalken. I fråga om anläggningar för brytning av uranhaltigt material eller andra ämnen som kan användas för framställning av kärnbränsle är det regeringen som prövar tillåtligheten (17 kap. 1 § MB). Kommunerna har dock vetorätt i och med att regeringen får tillåta brytning av sådana ämnen endast under förutsättning att kommunfullmäktige har tillstyrkt saken (17 kap. 6 § MB).

Frågan om tillstånd att bryta uran enligt kärntekniklagen prövas av regeringen. Denna prövning sker parallellt och samordnat med tillåtlighetsprövningen enligt miljöbalken. Strålsäkerhetsmyndigheten bereder frågan och överlämnar med ett eget yttrande handlingarna i ärendet till regeringen. Efter ett besked om tillstånd för uranbrytning är det Miljödomstolen som föreskriver villkoren för den miljöfarliga verksamheten.

För att få bryta uran krävs det sammanfattningsvis tillstånd enligt minst tre olika lagar, nämligen minerallagen, miljöbalken och kärntekniklagen. En miljökonsekvensbeskrivning ska bifogas en ansökan enligt samtliga tre lagar. Som nämnts ovan kan även andra tillstånd krävas.

BILAGA 3

Euratomfördraget, Avdelning II, kapitel 6 och 8 (utdrag)

KAPITEL 6

FÖRSÖRJNING

Artikel 52

1. Försörjningen med malmer, råmaterial och speciella klyvbara material skall i enlighet med bestämmelserna i detta kapitel säkerställas enligt principen om lika tillgång till resurserna och genom en gemensam försörjningspolitik.

2. För detta ändamål och på de villkor som anges i detta kapitel

a) är alla förfaranden som syftar till att tillförsäkra vissa förbrukare en privilegierad ställning förbjudna,

b) upprättas härmed en byrå; denna skall ha optionsrätt till malmer, råmaterial och speciella klyvbara material, som produceras inom medlemsstaternas territorier, samt ensamrätt att ingå avtal om leverans av malmer, råmaterial eller speciella klyvbara material från länder inom eller utom gemenskapen.

Byrån får inte ge förbrukarna en diskriminerande behandling som grundar sig på hur dessa avser att använda de begärda leveranserna, om inte användningen är olaglig eller strider mot villkor som leverantörer utanför gemenskapen har ställt upp för leveransen.

— — —

Artikel 58

När en producents verksamhet omfattar flera produktionsstadier från och med malmbrytningen till och med metallframställningen, är han skyldig att erbjuda byrån produkten endast på det produktionsstadium han själv väljer. Detsamma skall gälla för flera företag mellan vilka det finns sådana förbindelser, som kommissionen i rätt tid har underrättats om och som har avhandlats med kommissionen enligt förfarandet i artiklarna 43 och 44.

— — —

Artikel 70

Kommissionen får inom ramarna för gemenskapens budget och på de villkor som den själv bestämmer, finansiellt medverka i prospekteringsverksamhet inom medlemsstaternas territorier.

Kommissionen får lämna medlemsstaterna rekommendationer i syfte att främja prospektering och utnyttjande av mineralfyndigheter.

Medlemsstaterna skall varje år lämna kommissionen en rapport om utvecklingen av prospektering och produktion, sannolika tillgångar samt genomförda eller planerade investeringar i gruvor inom deras territorier.

Dessa rapporter skall föreläggas rådet med ett yttrande från kommissionen som särskilt skall ange vilka åtgärder medlemsstaterna har vidtagit med anledning av de rekommendationer som lämnats enligt föregående stycke.

Om rådet på initiativ av kommissionen med kvalificerad majoritet finner att prospekteringsåtgärderna och ökningen av gruvdriften – trots att utvinningensmöjligheterna på lång sikt framstår som ekonomiskt berättigade – fortsätter att vara uppenbart otillräckliga, skall den berörda medlemsstaten, så länge som den inte har avhjälpt situationen, både för egen och för sina medborgares del anses ha avstått från rätten till lika tillgång till övriga resurser inom gemenskapen.

— — —

KAPITEL 8

EGENDOMSORDNING

Artikel 86

De speciella klyvbara materialen skall vara gemenskapens egendom. Gemenskapens äganderätt skall omfatta alla speciella klyvbara material som framställs eller importeras av en medlemsstat, en person eller ett företag och som är föremål för den i kapitel 7 avsedda säkerhetskontrollen.